

4. OLVASÓSZOLGÁLAT ÉS TÁJÉKOZTATÁS

A helyben nyújtott szolgáltatások terén 2021-ben is jelentős korlátozásokra kényszerültünk a COVID járványhelyzet miatt. 2020. november 11-től 2021. május 16-ig valamennyi olvasótermünk zárva tartott, és kizárólag az online kölcsönzésre kért könyveket vehették át erre jogosult olvasóink az erre kijelölt időszakokban, azonban a március 8-tól április 18-ig elrendelt teljes zárlat idején erre sem volt lehetőség. Május 17-től védettségi igazolvánnyal és védőmaszk viselésével engedélyeztük a helyben használatot, a különgyűjteményekben időpontfoglalással; ezek az intézkedések az év végén is érvényben voltak. A nyitvatartási időt májustól fokozatosan növeltük, szeptember 13-tól értük el a központi olvasóterem jelenlegi normál működési rendjét, ami a 2019-ben érvényeshez képest napi 1 órával csökkent (hétfőtől péntekig 9-től 19 óráig, szombaton 9-től 17 óráig). 2021-ben a járvány, a kéthetes nyári szünet, valamint a fűtésrendszer és az elektromos hálózat felújítása miatt mindössze 140 napig volt látogatható a könyvtár az átlagos évi 260–265 nyitvatartási nap helyett.

A zárások idején e-mail-ben és telefonon tartottuk a kapcsolatot olvasóinkkal; a naprakész tájékoztatást a honlap, a hírlevél és a közösségi platformok mellett olvasói levelezőlistákkal oldottuk meg. Az új kihívásokkal teli időszakban jelentős pozitívum, hogy az online katalógusban elérhető raktári kérésindítás funkció meggyorsítja a könyvekhez való hozzájutást, és az előfizetett adatbázisok EduID azonosítással az épületen kívülről is használhatók (az év végéig 290 olvasónk élt ez utóbbi lehetőséggel). Augusztusban bevezetésre került a bankkártyás fizetési lehetőség, ami ma már természetes elvárásnak tekinthető.

4.1. OLVASÓFORGALOM, KÖLCSÖNZÉS

A járványhelyzet tovább gyorsította az olvasási, tanulási, kutatási szokások változását, így a hagyományos szolgáltatások terén még 2020-hoz képest is jelentős csökkenés tapasztalható. 2021-ben a könyvtár regisztrált használóinak száma 1827 (2020-ban 2349, 2019-ben 2607); közülük a könyvtárat aktívan használta 1458 fő (2020-ban 1607, 2019-ben 2083). Az év során 376 új beiratkozót regisztráltunk (2020-ban 297, 2019-ben 558 főt), 37 napi olvasójegyet és 64 öt alkalomra szóló látogatójegyet állítottunk ki. Változatlan árak mellett a beiratkozási díjából származó éves nettó bevétel 1 315 000 Ft volt (2020-ban 1 157 000 Ft). Az egyetemeken jóformán egész évben digitális oktatás folyt online elérhető tananyagokkal, így a hallgatók közül csak kevesen jutottak el hozzánk. Sok idősebb kutató a járvány miatt maradt távol, a PhD-képzésben résztvevők és az aktív korú minősített kutatók látogatták leginkább a könyvtárat.

A központi olvasótermet olvasóink 5178 alkalommal vették igénybe (2020-ban 7531, 2019-ben 12 627 alkalom). Az Aleph kölcsönzési moduljának statisztikája szerint 5025 kötet könyvet kölcsönöztek otthoni használatra (2020-ban 6561 db), hosszabbítások nélkül 3649 db. A helyben kölcsönzések száma (raktári kérés olvasótermi használatra) a könyvolvasóban és a folyóirattárban 33 734 (2020-ban 32 373); ebből 9542 kötet könyv (hosszabbítások nélkül 4135 db), 24 142 kötet folyóirat, 12 db CD/DVD és 38 db mikrofilm. A szabadpolcon elhelyezett dokumentumokat becslésen alapuló statisztikánk szerint kb. 6700 alkalommal vették kézbe.

A törzsgyűjteménybe tartozó könyvekre összesen 7560 raktári kérést, illetve előjegyzést regisztrált az IKR kölcsönzési modulja.

A használók tudományos fokozat és foglalkozás szerinti megoszlása

	Könyvolvasó	Folyóirat-olvasó
MTA rendes és levelező tagja	2%	2%
Egyetemi tanár, tudományok doktora, kandidátus, PhD	62%	12%
Egyetemi oktató	1%	25%
Tudományos kutató, PhD-hallgató	9%	8%
Nem főfoglalkozású kutató	21%	49%
Egyetemi hallgató	3%	2%
Egyéb	2%	2%

A folyóirat-állomány használatának megoszlása tudományterületek szerint (%)

Szakterület (ETO)	Használat (%)
0 – általános művek	6,3%
1/2 – filozófia, pszichológia, vallás	3,2%
3 – társadalomtudomány	30,2%
5 – természettudomány	11,5%
6 – alkalmazott tudomány	7,1%
7 – művészetek	1,8%
80 – nyelvtudomány	9,8%
82 – irodalomtudomány	9,8%
9 – földrajztudomány, régészet, történettudomány	20,3%

A törzsgyűjteménybe tartozó könyvek kölcsönzési forgalma (db) az elmúlt 3 évben

	2019	2020 (hosszabbításokkal)	2020 (hosszabbítások nélkül)	2021 (hosszabbításokkal)	2021 (hosszabbítások nélkül)
olvasótermi kölcsönzés	17335	15567	5135	9542	4135
kölcsönzés otthonra	8582	6561	4428	5025	3649

A Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményében 161 olvasó 484 alkalommal 18 719 db dokumentumot használt.

A Keleti Gyűjtemény május közepéig zárva tartott, november végéig csak előzetes bejelentkezés alapján, a járványügyi szabályok adta korlátozások közepette tudott olvasókat fogadni. Ez utóbbi esetben alkalmanként három főben maximalizáltuk a helyben olvasást. A Keleti Gyűjtemény olvasótermét olvasóink 243 alkalommal vették igénybe és 3678 könyvet, folyóiratot, illetve kéziratot tanulmányoztak, 149 művet kölcsönöztek. A Keleti Gyűjteményt érintő könyvtárközi kéréseket változatlanul a központi olvasószolgálat intézte, a kérések teljesítésénél bizonyos esetekben nem a dokumentumot továbbítottuk, hanem helyben szkenneltünk.

4.2. TÁJÉKOZTATÁS

A hosszú kényszerű zárások miatt a Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztályon a személyes tájékoztatásnál nagyobb arányú volt a telefonon és e-mailben történő információszolgáltatás. 2021-ben az osztályra kb. 500 érdeklődő telefonhívás érkezett, és három szolgáltatási e-mail címünkről (mtak@ / folyoirat@ / konyvtarkozoi@) mintegy 5000 levelet küldtünk.

Az MTMT adatbázisában épül a 2010 előtt elhunyt akadémikusok bibliográfiája (MTMT központi kezelésű szerzők – „Akadémikus Bibliográfia” intézmény). 2021-ben távmunkában is több munkatárs dolgozott ezen, összesen 7212 rekordot rögzítettek (ebből 6075 az intézményhez rendelt, 5852 a nyilvánossá tett tétel), 24 szerző tudományos publikációinak bibliográfiája vált teljessé.

Az osztályon elkészült könyvtárunk egykori munkatársának, Ritoókné Szalay Ágnesnek a személyi bibliográfiája (104 tétel), publikációi digitalizálásra kerültek és letölthetőek a könyvtár repozitóriumából. A bibliográfia az alábbi honlapon érhető el: <https://iti.abtk.hu/hu/ritookne-szalay-agnes-honlapja>

Idén is bemutattuk könyvtárunkat a szeptember 14-én megrendezett ELTE Könyvtári Napon, kedvezményes beiratkozási lehetőséggel és értékes kiadványokkal vártuk az érdeklődőket.

Tovább bővült az olvasóteremben elhelyezett és közvetlenül kölcsönözhető friss szakirodalmi monográfiák gyűjteménye: az év végére 2100 kötet került szabadpolcra. Új külföldi szerzeményeinkről 6 ajánló listát készítettünk.

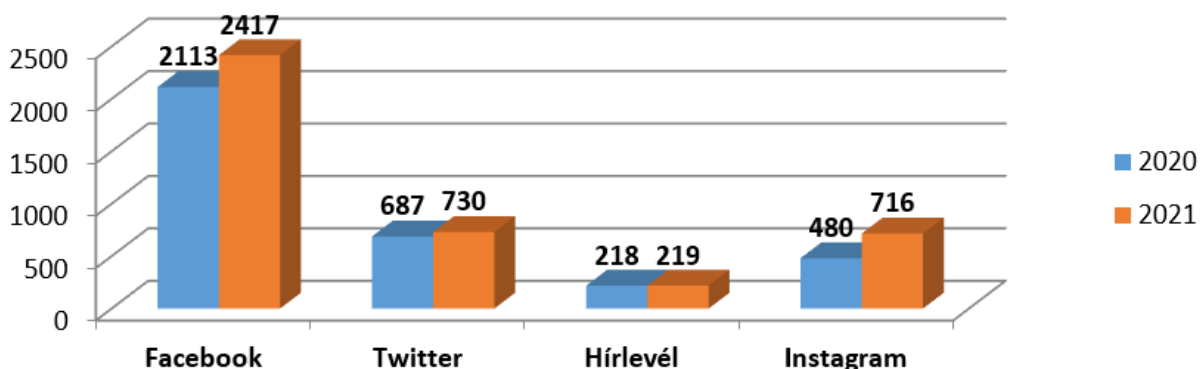
Hírlevelünknek 219 feliratkozott (email vagy blogkövetés) követője volt 2021 végén, ám ennél nagyságrendekkel többen (1920 látogató) látták a bejegyzéseket, hiszen a hírlevél szabadon hozzáférhető blogként üzemel. A megtekintések száma 3270 volt az év során megosztott 37 bejegyzésre (2020-ban 52 bejegyzés, 5326 megtekintés). Maga a hírlevél csak egy alap platform, ami a Facebook oldalunkra és a Twitter feedünkbe szórja a híreket, tehát, mivel a felhasználók többsége a közösségi oldalak felől látja ezeket a bejegyzéseket, a ténylegesen elért felhasználók száma ennek többszöröse.

Facebook oldalunkat az év végén 2417-en követték (+14% tavaly óta), a megosztott bejegyzések (464 db) összesen 77 491 megtekintést kaptak, ezek közül a legnépszerűbb a 20 246-ot. A Twitteren 730 követőnk volt az év végén, a 38 bejegyzést 12 222-en látták.

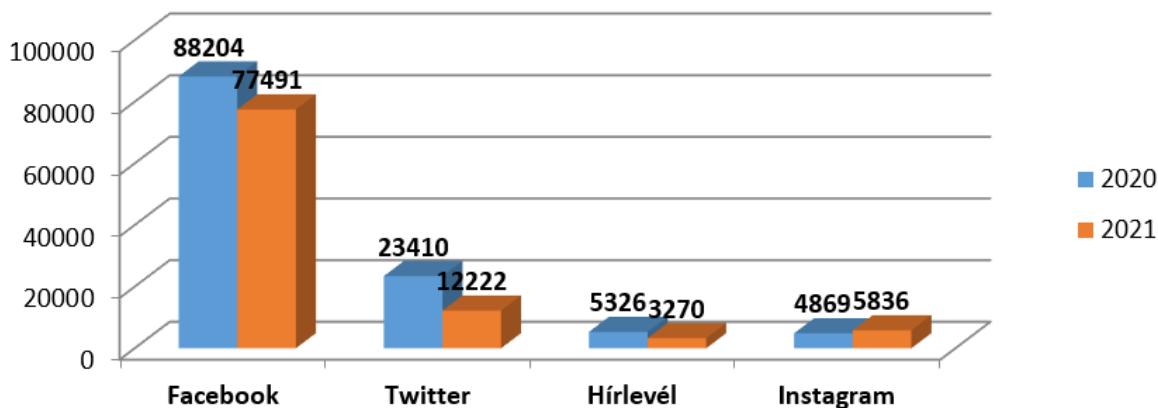
Instagram oldalunknak 2021 végére 716 követője lett, ami csaknem 50%-os emelkedést jelent 2020-hoz képest. 2021-ben összesen 393 figyelemfelhívó képes bejegyzést helyeztünk el itt, melyek összes megtekintettsége ezen a platformon 5836. A legnépszerűbb bejegyzés itt 377 megtekintést kapott.

A [Minerva – online könyvtáros](#) oldaláról is elérhető Youtube csatornánkra feltöltött helpvideókat (adatbázisok távoli elérése és EduID használata) összesen 1911-szer tekintették meg, 79 óra megtekintési időt produkálva.

Követők száma

Megtekintések száma

A Keleti Gyűjtemény munkatársai személyesen, telefonon, hagyományos és elektronikus levélben 954 alkalommal adtak tájékoztatást az olvasóknak és a hozzájuk forduló hazai és külföldi érdeklődőknek.

A Keleti Gyűjtemény továbbra is rendszeresen, tematikus bontásban, a honlapon teszi közzé új beszerzésű külföldi könyveit.

4.3 HASZNÁLÓKÉPZÉS, OKTATÁS

A Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztály fogadott minden érdeklődő csoportot, amikor a járványügyi rendelkezések ezt lehetővé tették, így az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára nyári gyerektáborának résztvevőit, a Kodolányi Egyetem (1 csoport) és a Károli Gáspár Református Egyetem (2 csoport) hallgatóit, a *Könyvtár ami összeköt* program könyvtáros résztvevőit, valamint a *Diákok az Akadémián* program keretében 3 középiskolás csoportot (összesen 130 fő).

4.4 KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS

2021-ben 161 hazai könyvtárral álltunk könyvtárközi kapcsolatban. A hozzánk beérkezett kérések száma 884 volt, ebből 542 kérés könyvekre, 342 folyóíratokra vonatkozott; a kérésekből 764 érkezett az ODR portálon. Ezek 91%-át, azaz 808-at teljesítettünk: 367 dokumentumot eredetiben kölcsönöztünk, 441-et elektronikus formában szolgáltatunk, közülük 36-ot nálunk elérhető online forrásból letöltve; a szkennelt oldalak száma 6661 volt (2020-ban 6903). A nem teljesített kérések részben a törzsgyűjtemény 1900 előtt megjelent kiadványaira, részben a Keleti Gyűjtemény állományára vonatkoztak, ahol szigorúbbak a kölcsönzés szabályai. Az EMMI-től kapott 1 850 000 Ft ODR támogatásból a szolgáltatás postaköltségét 98 000 Ft erejéig finanszíroztuk.

Az olvasóink számára indított könyvtárközi kérések száma 799 volt, azaz a 2020-as visszaesés után ismét elérte a járvány előtti szintet. A belföldi kéréseket nagyrészt az ODR portálon indítottuk (523 db), néhány partnerünkkel e-mail-ben tartottuk a kapcsolatot, a külföldre irányuló kéréseket (179 db) pedig az OSZK online felületén intéztük. A kérések 96%-a teljesült: 502 dokumentumot eredetiben kaptunk kölcsön, 262 elektronikus formában, 5 fénymásolatban érkezett. A teljesült kérésekből 164-et külföldi gyűjtemények küldtek el számunkra; a nemzetközi kölcsönzést 48 olvasó vette igénybe. Évi 3 kötet erejéig 2021-ben is fenntartottuk az 50%-os kedvezményes külföldi kölcsönzés lehetőségét; 96 db ilyen kérés volt, ez a könyvtárnak 228 500 Ft költséget jelentett. Ebből 33 000 Ft-ot tett ki az intézményünkben folyó kutatási projektekhez szükséges dokumentumok átkölcsönzésének díja.

A könyvtárközi kölcsönzés statisztikai adatai 2021-ben (dokumentumok, db)

Kérés	Szám	Teljesítés	Eredeti	Nyomatott	Elektronikus
beérkezett	884	adott	367	0	441
küldött	799	kapott	502	5	262

A könyvtárközi kölcsönzés alakulása az elmúlt öt évben (teljesült kérések)

Kérés	2017	2018	2019	2020	2021
saját olvasóinknak érkezett	864	810	817	564	769
más könyvtáraknak szolgáltatott	890	1032	972	936	808

4.5 RAKTÁROZÁS, ÁLLOMÁNYELLENŐRZÉS

2021-ben az Olvasószolgálat 11 314 kötet könyvet vett át raktározásra a Gyűjteményszervezési Osztálytól (2020-ban 5946), törlésre 2 dokumentumotadtunk át.

A törökbálinti raktárból az éves forgalom olvasói, illetve könyvtárosi kérésekre kb. 5500 könyvtári, illetve levéltári egység volt (2020-ban kb. 5400). Ezek megoszlása gyűjteményenként: az Olvasószolgálatra 2091 db könyv és 69 db mikrofilm, a Folyóirat-olvasóba 1391 kötet folyóirat, a Keleti Gyűjteménybe 1208 db könyv és folyóirat, a Kézirattárba 17 db disszertáció, a Levéltárba 235 levéltári doboz és 458 levéltári dosszié. Emellett a raktárosok rendszeresen küldtek be könyveket és folyóiratokat feldolgozásra (kb. 9700 db).

Arany János utcai raktárunkban idén befejeződött a nagyméretű könyvek (350.000–356.000 raktári számtartomány) visszamenőleges vonalkódozása és a vonalkódok pótlása az online katalógusban korábban még fel nem dolgozott kötetekben; Törökbálinton a 800-ezres raktári számtartományban végeztek vonalkódozást a raktárosok; a belső raktárban 12 000, a külső raktárban kb. 11 500 kötetet szereltek fel.

A nyári szünet alatt belső raktárunk Pince2 szintjéről Törökbálintra szállítottunk kb. 4000 kötet könyvet (286.000–289.999 számtartomány). Novemberben befejeződött a Kézirattár disszertációinak külső raktárba költöztetése (egy év alatt 13 800 kötet). Folytattuk az akadémiai kiadású folyóiratok másodpéldányainak (TA- raktári jelzettel) külső raktárba szállítását (kb. 900 kötet). Decemberben a Keleti Gyűjtemény is Törökbálinton helyezte el Csoma-gyűjteményének kb. 2800 kötetét.

A raktárakból a járvány ellenére folyamatos volt a kiszolgálás, de a munkatársak egyéb feladatokat is végeztek: portalanítás, vonalkódozás, RFID tagek felszerelése, új könyvek ellátása tulajdonbélyegzővel, jelentős mennyiségű állományba vett folyóirat felszerelése. Folytatódott a belső raktári folyóiratok (földszint és magas földszint) felmérése egy jövőbeni költöztetéshez; a könyvraktárakban a KA-számtartomány rendezése volt soron, továbbá az olvasóteremből raktárba visszakérülő kézikönyvek elhelyezése. A külső raktárban a legnagyobb feladat a Nemzeti Casino állományának betétlapokkal történő ellátása és átrakodása volt a fertőtlenítés utáni új, végleges és biztonságos helyére (kb. 6000 kötet). Ugyancsak itt mintegy 7500, Aleph-ben nem szereplő jelzet ellenőrzését végezték el a 200.000–289.999-es számtartományban.

Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

Befejeződött a kandidátusi és nagydoktori disszertációk kiszállítása a 2. emeleti raktárunkból Törökbálintra. Befejeződött az Arany János-gyűjtemény levelezés-anyagának, az Ernst Lajos gyűjteményéből származó Petőfi Sándor- és Szendrey Júlia-kéziratok és levelek, Szinnyei Ferenc irodalomtörténeti gyűjteményének és Szilágyi Sándor kéziratgyűjteményének áthelyezése savmentes borítékokba. A katalógusok és kritikai kiadások alapján a borítékokra új, részletes, nyomtatott felirat (etikett) került.

Átrendeztük a Latin Kódex-szekrény felső két polcán lévő anyagot.

Keleti Gyűjtemény

A fszt. 31-ben lévő raktárunkat kiürítettük, a kéziratokat a Scheiber-szobába helyeztük át, és a többi anyagot egyben tartva (1800–1850 közötti könyvek, ritkaságok) kiküldtük a törökbálinti raktárba. A helyiséget a továbbiakban a beérkező feldolgozásra váró anyag, illetve az átvett hagyatékok, ajándékok tárolására fogjuk használni.

Az év folyamán megtörtént a török kéziratok állományrevíziója.

4.6 ÁLLOMÁNYVÉDELEM, KÖTÉSZET

Az év elején a Pre-Con Kft. fertőtlenített a Nemzeti Casino állományából kb. 155 pfm feldolgozott könyvet, kb. 20 pfm folyóiratot és kb. 37 pfm, korábban a Nemzeti Múzeum Széchényi-termében kiállított darabot. Ezt követően ezeket a TB4 raktárterület egy földszinti, elkülönített, légtechnikával ellátott helyiségében helyeztük el, ahol folyamatos a hőmérséklet- és páratartalom-mérés.

A Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztály gondozásába tartozó könyvekből 2021-ben mintegy 50 darab köttetésére volt lehetőség 270 000 Ft értékben.

Raktárainkban az átrendezések, költöztetések során mind a kiadványokat, mind a polcokat takarítjuk. Emellett idén Törökbálinton a belső raktári kollégák segítségével sikerült a teljes 100-ezres jelzetű könyvállományt portalánítani. Valamennyi raktárunkban rendszeresen mérjük a levegő hőmérsékletét és páratartalmát; ez utóbbi értéke belső raktárainkban általában 40 és 50% között változik, a külső raktárban ősztől tavaszig kb. 30%, nyáron 60% körül van.

Belső raktárunkban a törzsgyűjteménybe tartozó, 2018 előtt beszerzett könyvekből összesen kb. 61 500-at szereltünk fel RFID állományvédelmi matricával; a tárgyévben állományba vett könyvekbe és szabadpolcra kerülő folyóiratfüzetekbe bekerült további kb. 20 750 db RFID tag.

Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

Madas Edit akadémikus, az MTA–OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport, ELKH Fragmenta Codicum Műhely korábbi vezetője jóvoltából az alábbi kódextöredékeinket sikerült restauráltatnunk: T4, 53, 101a, 101b, 174, 175, 323, 338, 490, 493, 608. Az MTA KIK részéről költségek nem merültek fel.

Keleti Gyűjtemény

Az EMMI egyedi dokumentumok restaurálása pályázat (azonosító: VI/1766-1/2021/KONYLEV) keretében elnyert 1 100 000 Ft támogatásból a FOKA Art. Bt. négy perzsa, egy török, egy arab és egy, a Kaufmann-gyűjteménybe tartozó kéziratunkat restaurálta.

Az OSZK-val kötött megállapodás alapján 2018. november 20-án 27 arab, perzsa, illetve török kéziratot és ösnyomtatványt adtunk át restaurálásra az OSZK Restauráló és Kötészeti Osztálya számára. Ebben az évben újabb 4 elkészült darabot kaptunk vissza. A munkálatok 2022-ben fejeződnek be.

4.7 REPROGRÁFIAI SZOLGÁLTATÁSOK

A helyben használat járvány miatti szünetelése idején a törzsgyűjteménybe tartozó folyóiratokból, könyvekből 30 oldal terjedelemig díjmentesen küldtünk elektronikus másolatot: 165 kérésre összesen 3059 felvétel készült.

A Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztályon a feltölthető másolókarttyákra olvasóink 9000 Ft-ot fizettek be (a karttyákkal fénymásolásra, nyomtatásra és ingyenes szkennelésre van lehetőség két készüléken); emellett egy Zeutschel zeta típusú szkennert is a látogatók rendelkezésére áll. Egy-egy cikk vagy könyvfejezet saját digitális eszközzel történő fotózását 18 alkalommal engedélyeztük. A készpénzzel működő fénymásoló készüléken olvasóink kb. 1900 felvételt készítettek, ebből 7800 Ft bevételünk volt.

Készpénzfizetés ellenében a folyóiratpultnál van lehetőség nyomtatásra, ebből 21 000 Ft bevétel keletkezett. Ebben az évben 4 megrendelésre 393 fénymásolat, és 10 megrendelésre 2194 szkennelt felvétel készült, összesen nettó 152 000 Ft értékben.

Könyvtárunk kiadványainak értékesítéséből az Olvasószolgálat nettó bevétele 74 000 Ft volt.

Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

Digitális felvételek száma:	7412 db
Papíralapú másolatok száma:	2041 db

Folytatódott a Széchenyi-gyűjtemény állományvédelmi célú digitalizálása, valamint Reguly Antal hagyatékának digitalizálása.

Keleti Gyűjtemény

A Keleti Gyűjtemény helyben, olvasói kérésre végzett reprográfiai szolgáltatásaiból, illetve kéziratok és könyvek szkenneléséből és a gyűjtemény által külföldre kiadott felhasználási engedélyekből 512 369 Ft bevétel folyt be a könyvtár számlájára. Ez azonban csak a pénzbevételt jelenti, mert sok esetben – kiemelkedő külföldi szerzők, fontos kiadók esetében – a szokásos 1 tiszteletpéldányon kívül inkább általunk kiválasztott könyvek megküldését kértük az elkészítés, illetve az engedély ellentételezéseként. Saját kiadvány értékesítésének összege 67 050 Ft-ot tett ki.

A Keleti Gyűjteményben állományvédelmi digitalizálás is folyik. Zeuschel könyvszkennerünkön 2021. év folyamán raktárosunk egyéb feladatai (olvasói rendelések, saját projektek) mellett, legnagyobb számban keleti kéziratok digitalizálását végezte, összesen 39 100 felvételt készített.

Ezzel párhuzamosan a Digitalizáló Műhelyben is folyt kézirat szkennelés, ott elsősorban a méretük miatt más gépi hátteret igénylő darabok készültek, ezek felvételszáma a Szakinformatika jelentésében szerepel.

A Digitalizáló Műhely befejezte a Goldziher-Nöldeke levelezés gépiratának szkennelését, az anyag felkerült a REAL-ba. A centenáriumi kiállításához kapcsolódóan teljes Goldziher-bibliográfia készült. A több mint ezer tételt tartalmazó életmű digitalizálása megtörtént és full text elérhető a REAL-ban.

<https://goldziher.mtak.hu/bibliografia/>

4.8 ELEKTRONIKUS TARTALOMSZOLGÁLTATÁS, INFORMATIKA

4.8.1 RENDSZERFEJLESZTÉS

Az év első felében sor került az Aleph 23.4 Minor Release telepítésére a szerveren, majd tesztelést követően megtörtént a kliensek frissítése is. A nyár folyamán az Ex Libris és a Titkársági Informatika munkatársainak közreműködésével új szerverre költöztettük az Aleph-kiszolgálót. A MOKKA megújulása miatt módosítottuk a MOKKA Z39.50 beállításait az új paraméterek szerint.

4.8.2 KATALOGIZÁLÁS ÉS A SZOLGÁLTATÁS INFORMATIKAI TÁMOGATÁSA

Év közben folyamatos volt a feldolgozással kapcsolatos „napí kérések” kiszolgálása. Ehhez kapcsolódóan, többek között különböző leválogatásokat, legyűjtéseket végeztünk, raktári ellenőrzéshez listákat állítottunk össze, új nyomtatási sablonokat készítettünk, felszólítólevelek és feldolgozási űrlapok formátumán módosítottunk, jogosultságokat változtattunk. Több esetben végeztünk Aleph-kliens telepítést, illetve upgrade-et, valamint paramétertáblák beállításain állítottunk.

Az osztályvezetők részére folyamatosan megküldtük a havi leltári listát és katalogizáló statisztikát. Az éves leltározás áttekintéséhez előzetes éves leltári listát készítettünk, amelyben meghatároztuk a duplum-, illetve hiányzó leltárszámokat.

Az év folyamán – előzetes ellenőrzést követően – 10 261 db bibliográfiai (BIB) rekordot (13 385 db példányrekorddal) küldtünk be MOKKÁ-ba. A beküldés után a BIB-rekordokban elvégeztük a szükséges módosításokat (MOK-mező aktualizálása). Emellett év végén feldolgozói javítás után 7705 db rekordot készítettünk elő beküldésre (technikai okok miatt a beadásra 2022 januárjában került sor).

2021-ben 14 377 db új rekordot adtunk be a WorldCat nemzetközi katalógusba. A beadás előtt – szorosan együttműködve a Gyűjteményszervezési Osztály munkatársaival – elvégeztük a szükséges ellenőrzéseket és rekord-javításokat. Pótlólagos adminisztrációt végeztünk a 2019-ben WorldCat-ba küldött rekordoknál: mintegy 770 000 rekordba tettük bele a küldés dátumát, valamint 49 283 rekordhoz kapcsoltuk hozzá az OCLC-rendszerszámot (035-ös mező).

Két alkalommal – a húsvéti és a téli szünetben – végeztünk teljes indexelést (direkt, besorolási és word-index) az adatbázisban.

Az Olvasószolgálat kérésére több alkalommal is legyűjtöttük különböző raktáriszám-tartományokra vonatkozóan a nem vonalkódosított példányok adatait, valamint megküldtük részükre a hiányzó raktári számokat.

Előkészítés után csoportos példánygenerálást végeztünk azokhoz a különgyűjteményi BIB-rekordokhoz, amelyekhez eddig nem kapcsolódott példányrekord. Összességében 35 159 db példányrekord készült el. A BIB-rekordokban elvégeztük a szükséges módosításokat (9-es indikátor törlése a 852-es mezőben). Ezen kívül még 1801 BIB-rekordhoz készítettünk csoportosan példányrekordot (2400 db). 1696 db DEP-es példányrekordban pótoltuk a TBDEP távoli tárolási azonosítót. Elvégeztük a szükséges sta_del-törléseket. Folyamatos volt a Mikrofilm A-s rekordok javítása és ehhez kapcsolódóan példányrekordok létrehozása, hogy ezt a dokumentumkört is bevonhassuk az online raktári kérésbe.

Elláttuk a rendkívüli zárva tartásokkal, a nyári szünettel és az ezeket követő nyitásokkal kapcsolatos szakinformatikai feladatokat: az OPAC és a Primo-felületen tájékoztató szövegeket tettünk közé, módosítottuk vagy éppen teljesen letiltottuk a nyilvános előjegyzési lehetőséget, átütemeztük a raktári kéréseket legyűjtő szervizek futását, majd – nyitáskor – visszaállítottuk a kiinduló állapotot. Közreműködtünk az olvasói tájékoztató levelek kiküldésében.

4.8.3 KÖNYVTÁRI KERESŐRENDSZEREK (WEB-OPAC, PRIMO, SFX)

A 2020-as évhez hasonlóan a 2021-re vonatkozó forgalmi adatok is elmaradnak a korábbi évek adatsoraitól. Ennek okát továbbra is a hosszú zárva tartási időszakokban kereshetjük, amely során – mivel kölcsönözni, előjegyezni sem lehetett – keresőrendszerünk is kevésbé voltak használatban.

2021-ben a Web-OPAC-ban 127 272 tranzakciót indítottak külső IP-címekről ugyanezen szám belső IP-címekről 23 339 volt. Összesen 150 611 elérést regisztráltunk.

Művelettípus	Összes elérés	Belső elérés	Külső elérés
Több mezős keresés	167	29	138
Egyszerű keresés	18 325	878	17 447
CCL keresés	1524	202	1322
Összetett keresés	7514	3835	3679
Több adatbázisban való keresés	83 508	13 277	70 231
Szűkített keresés	811	41	770
Olvasójegyem	1502	288	1214
Webopac segítség	154	26	128
Böngészés	20 577	2931	17 646
Z39.50 keresés	9041		9041
Mentés	7488	1832	5656
Összesen	150 611	23 339	127 272

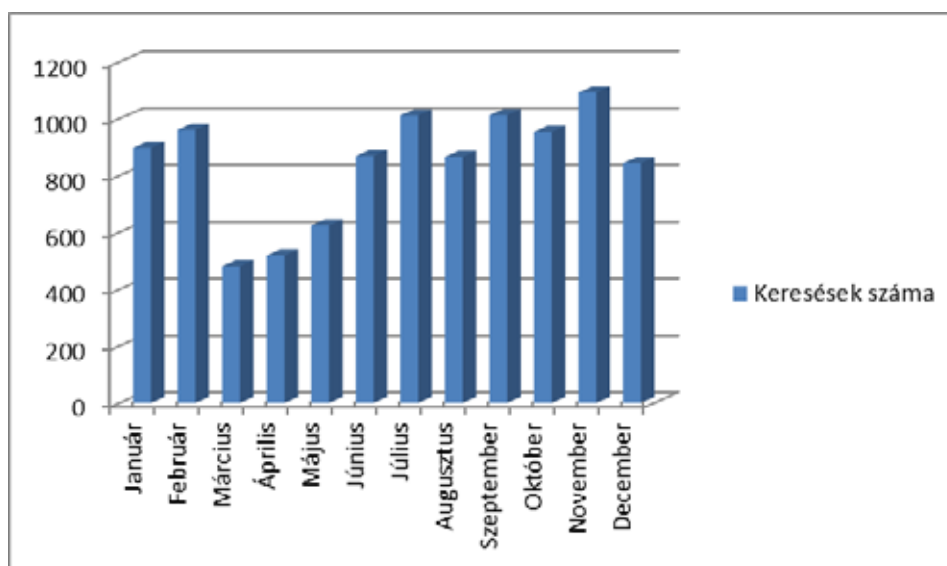
Tranzakciók száma Web-Opac-ban művelettípusonként

Ezen kívül 4073 esetben végeztek olvasóink kölcsönzéshez kapcsolódó műveleteket.

Művelettípus	Tranzakció száma
Hosszabbítás	677
Előjegyzés (elérhető példányra)	31
Előjegyzés (elérhető címre)	3365
Összesen	4073

A kölcsönzési műveletek eloszlása Web-Opac-ban

A Primóban a 2021-es évben 10129 keresést regisztráltunk.

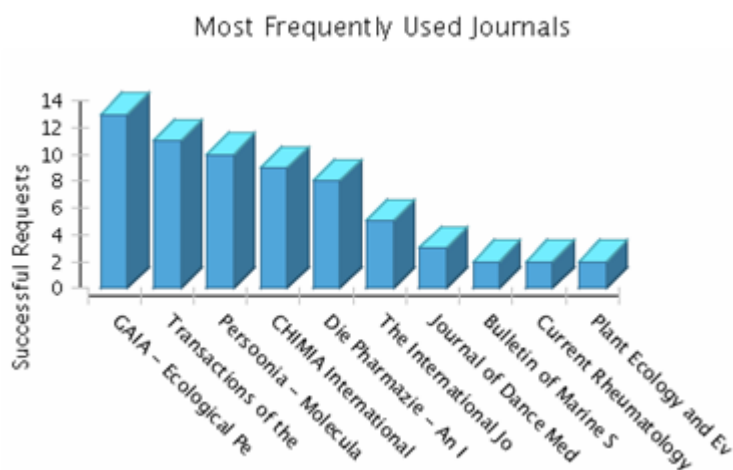

Keresések száma 2021-ben a Primóban havi bontás szerint

Augusztus végén az Ex Libris lecserélte a Primo központi indexét (PCI) egy korszerűbb, hatékonyabb működést biztosító indexre (CDI – Central Discovery Index).

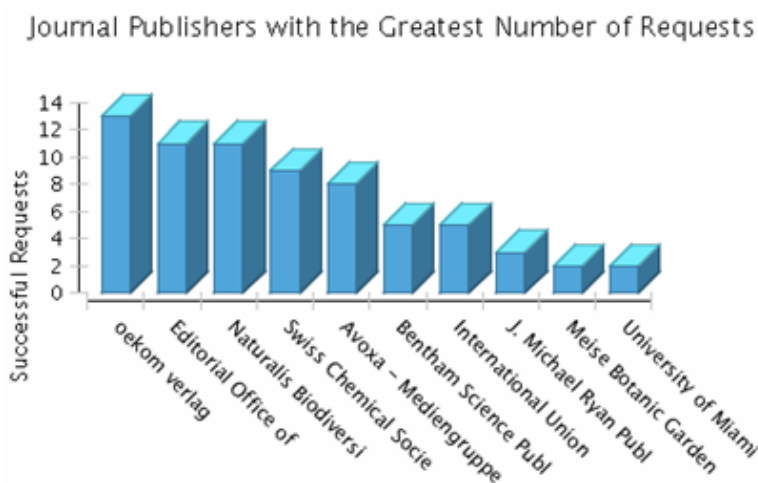
Az SFX-rendszeren keresztül 100 727 db teljes szövegű folyóirat, illetve 84 994 teljes szövegű könyv érhető el. Az SFX-ben mérhető keresések száma 117 331 volt 2021-ben, amelyek döntő többsége könyvtáron kívüli megkeresés volt.

A 2021-es évben a három leggyakrabban használt folyóirat a sikeres kérések tekintetében a GAIA – *Ecological Perspectives for Science and Society* (13 kérés), *Transactions of the Chinese Society of Agricultural Engineering* (11 kérés) és a *Persoonia – Molecular Phylogeny and Evolution of Fungi* (10 kérés) volt.

2021-ben leggyakrabban használt elektronikus folyóiratok SFX-ben

Kiadói vonatkozásban az *Oekom Verlag* (13 kérés), *Editorial Office of Transactions of the Chinese Society of Agricultural Engineering* (11), *Naturalis Biodiversity Center* (11) voltak a legnépszerűbbek 2021-ben.

2021-ben legnépszerűbb kiadók SFX-ben

1586 db elektronikus könyv (L'Harmattan-csomag) adatait töltöttük be az SFX-be. A betöltés után indexelést végeztünk.

Ez év folyamán folyamatos volt a rendszer karbantartásával összefüggő feladatok végrehajtása is: KB-update, statisztikai adatok frissítése, apache-logok törlése.

4.8.4 REAL REPOZITÓRIUM

Repozitóriumí gyűjteményeink tovább gyarapodtak a könyvtár digitalizálási projektjeinek, a pályázati támogatásoknak és a DOI-regisztráció kapcsán egyre növekvő számú partnerünknek köszönhetően.

Új gyűjteményt nyitottunk ebben az évben, a REAL-I-t, amelyben a könyvtár állományából digitalizált képdokumentumokat teszünk közzé.

2021-ben 7494 regisztrált felhasználója volt a REAL-nak.

A repozitórium gyűjteményeinek gyarapodása 2021-ben

Repozitórium	2021-ben bekerült rekord (db)	Összes rekord	Leírás
REAL	15 526	120 161	A gyűjtemény a kutatók által beküldött tudományos közleményeket, az OTKA/ NKFIH-hoz benyújtott kutatási jelentéseket, valamint a DOI-regisztráció kapcsán beküldött fájlokat tartalmazza.
REAL-J	5433	20 150	A gyűjtemény digitalizált folyóiratokat tartalmaz. Többségük tudományos, néhány népszerűsítő, de találhatóak a gyűjteményben nem tudományos periodikák is a könyvtár gyűjteményéből.
REAL-EOD	2023	11 322	A REAL-EOD az MTA KIK digitalizált könyveket tartalmazó gyűjteménye. Ebben a gyűjteményben kerülnek elhelyezésre az MTA-hoz és tagjaihoz kapcsolható, az MTA és az MTA Könyvtár által kiadott művek.
REAL-d	156	1232	A REAL-d az MTA doktori (valamint régi kandidátusi) disszertációit tartalmazza.
REAL-PhD	192	988	A gyűjtemény a Köztestületi Publikációs Adatbázisba (KPA) feltöltött, valamint az MTA KIK-kel együttműködési megállapodást kötött egyetemek/főiskolák által feltöltött PhD-dolgozatokat tartalmazza.
REAL-R	16	1366	A Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye, illetve a Keleti Gyűjtemény anyagait tartalmazza.
REAL-MS	1093	24 608	Az MTA KIK különgyűjteményeinek digitalizált kéziratos anyagait tartalmazza.
REAL-I	1870	1870	Az MTA KIK-ben őrzött képdokumentumok gyűjteménye.

4.8.5 DIGITALIZÁLÁS

A digitalizáló műhelyben – a mindennapi állományvédelmi szkennelés és az olvasói megrendelések mellett – 2021-ben folytatódott Széchenyi István kéziratának, a mongol és a tibeti gyűjtemény dokumentumainak digitalizálása.

4.8.6 DOI-REGISZTRÁCIÓ

A DOI (digital object identifier) online tartalmak azonosítására szolgáló egyedi azonosító, melyet regisztrálunk folyóiratokhoz, könyvekhez, könyvfejezetekhez, PhD-dolgozatokhoz és kutatási adatokhoz. Az MTA KIK két ügynökség segítségével kínálja a szolgáltatást: a DataCite és a CrossRef csatlakozott partnere.

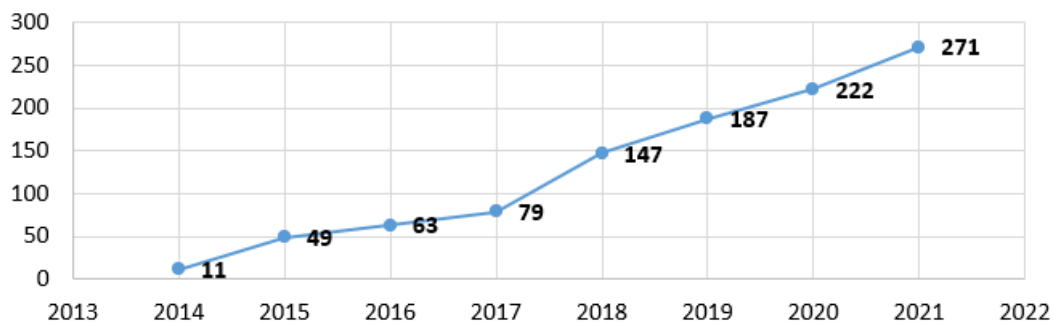
CrossRef ügynökség

A CrossRefnél 127 kiadónak összesen 271 kiadványához biztosítunk DOI-azonosítókat, ebből idén 49 kiadványhoz kötöttünk CrossRef DOI-megállapodást. Az év folyamán 177 kiadványhoz 8041 DOI-t regisztráltunk. 40 ügyfél számára összesen 1499 DOI-adatfrissítést (URL módosítás vagy egyéb adatjavítás) végeztük el. 2021-ben 120 alkalommal érkezett inaktív DOI-jelzés.

Annak érdekében, hogy tudományos kontextusban megfeleljünk a hivatkozás követelményeinek, a hivatkozott tartalomnak hosszú távon megtalálhatónak kell lennie a digitális világban. Egyre több kiadó felismerte ezt és alkalmazza a DOI-val való azonosítást.

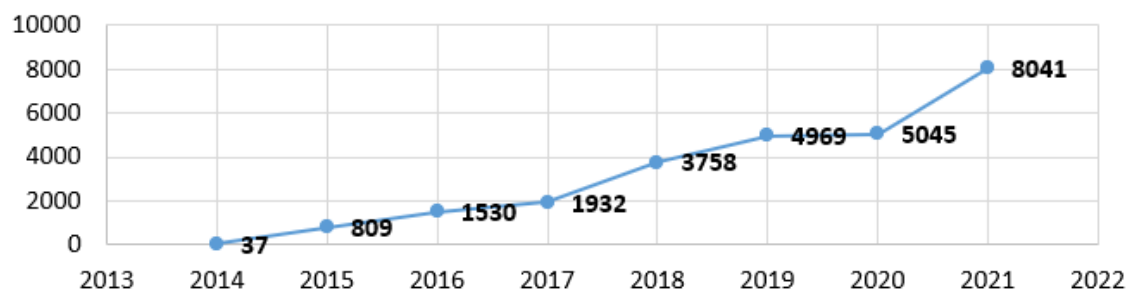
Év	CrossRef Partnerek (kiadványok) száma	Regisztrált DOI-k száma
2014	11	37
2015	49	809
2016	63	1530
2017	79	1932
2018	147	3758
2019	187	4969
2020	222	5045
2021	271	8041

Az MTA KIK által CrossRef DOI-val ellátott kiadványok számának növekedése 2014-2021

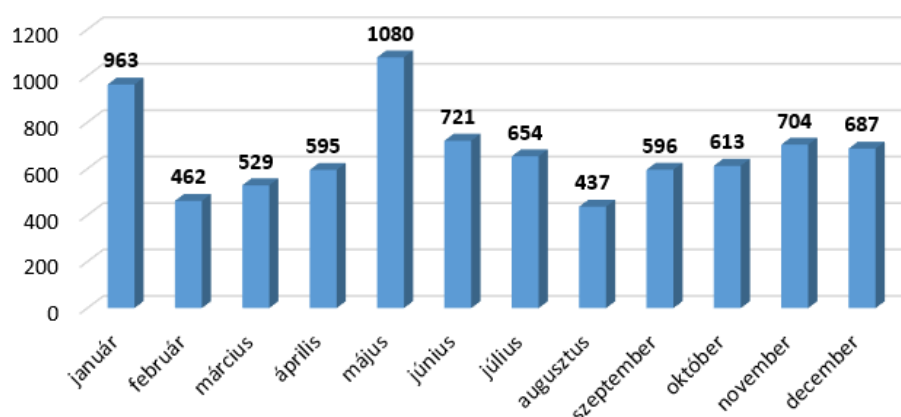
2014 óta a CrossRef ügynökségnél összesen 26 121 DOI-t regisztráltunk.

CrossRefnél regisztrált DOI-k száma évenkénti bontásban 2014-2021

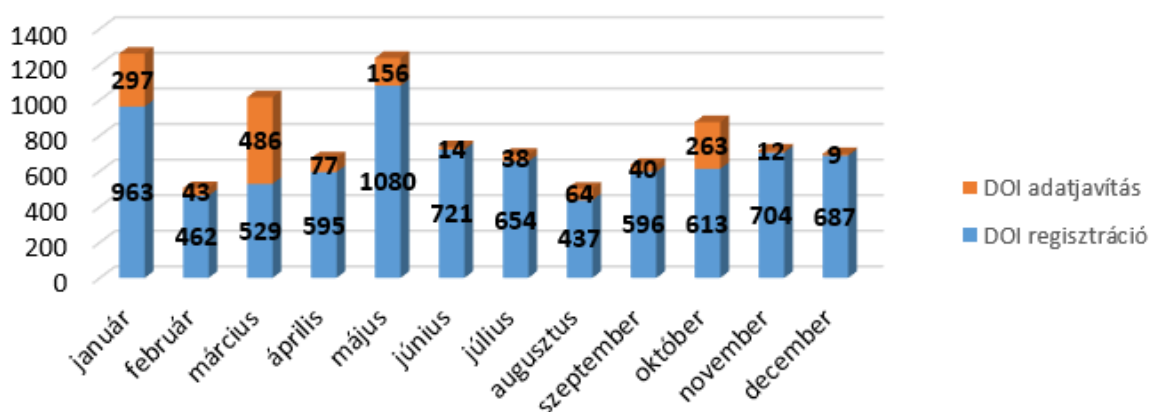

CrossRef DOI regisztráció 2021-ben (db)

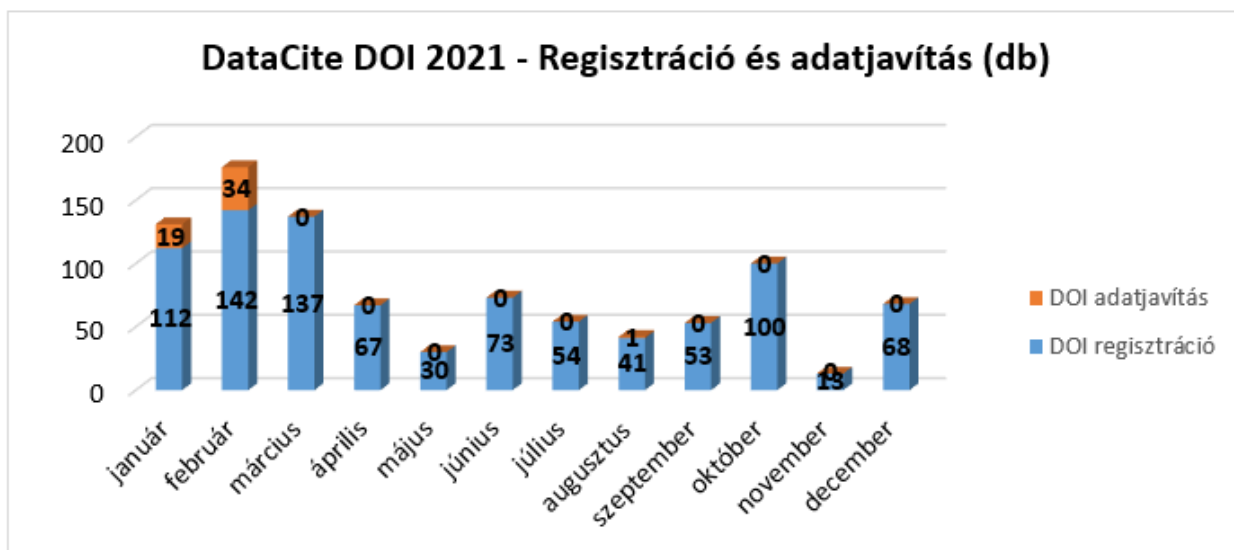
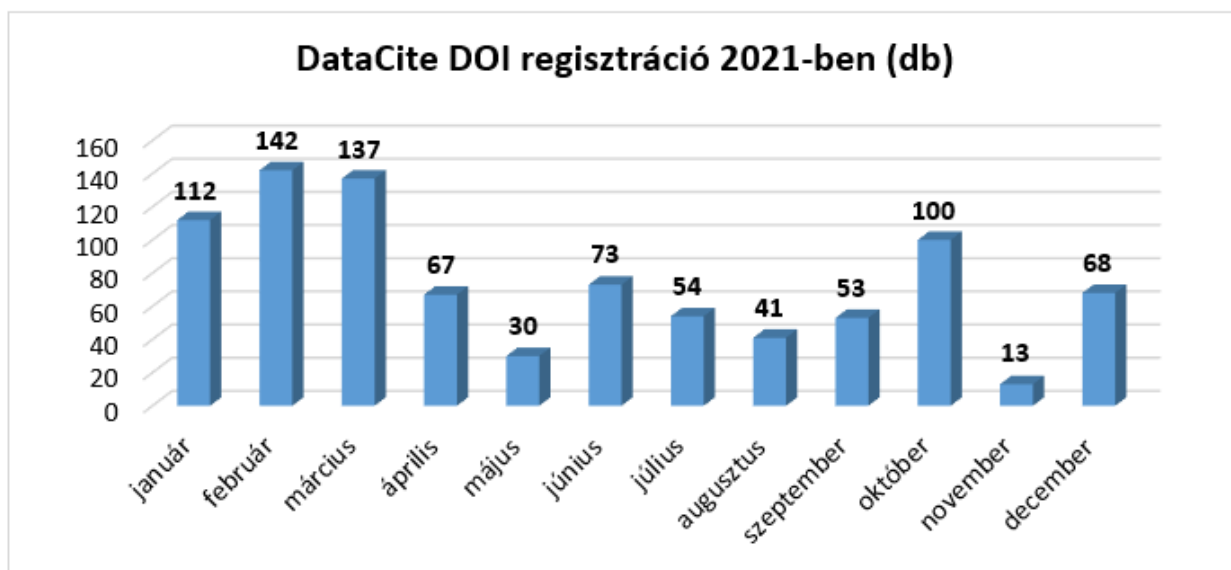

CrossRef DOI 2021 - Regisztráció és adatjavítás (db)

DataCite ügynökség

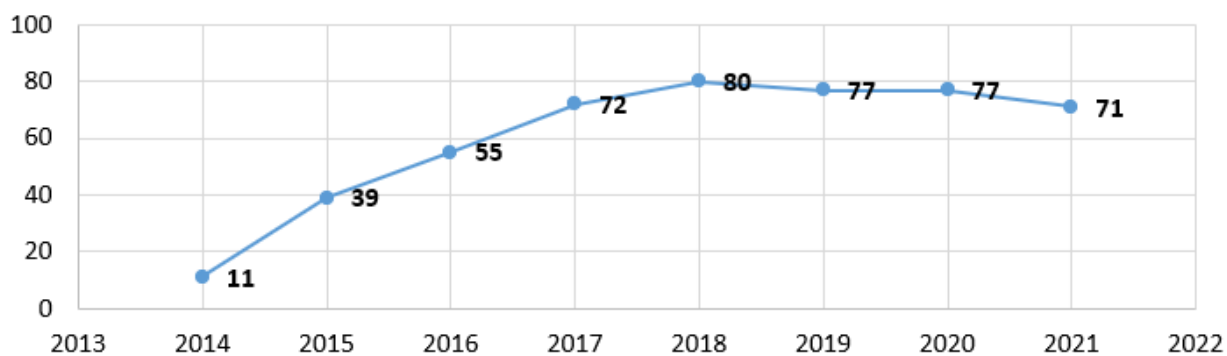
A DataCite-nál jelenleg 71 partnerünk van, számukra 71 kiadványhoz, ill. adattárhoz biztosítottunk DOI-azonosítót. Az év folyamán 30 partnernek 1012 DOI-azonosítót regisztráltunk. 3 ügyfél számára 54 DOI-adatfrissítést (URL módosítás vagy egyéb adatjavítás) végeztük el.

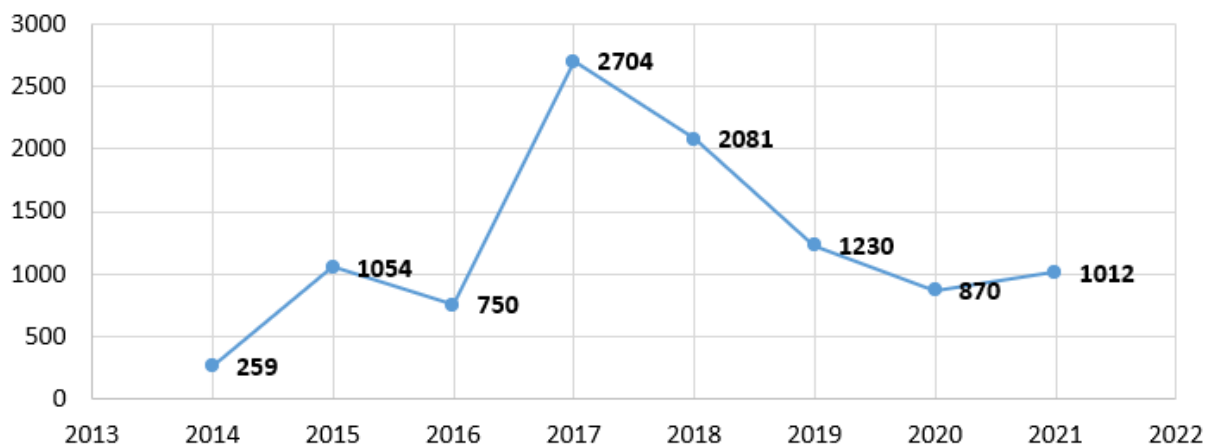
A DataCite ügynökség elsősorban kutatási adatok azonosítására specializálódott, a díjszabásukat is ennek megfelelően alakították ki. A feltételek szerint a szolgáltatás díja 3 összetevőből áll: egyesületi tagdíj, intézményi díj, valamint a DOI regisztrációs díj. A szolgáltatási díj változása eredményeként a DataCite DOI-partnereink száma csökkenő tendenciát mutat. Idén 6 úgynevezett prefix transzfert bonyolítottunk le, a DataCite ügynökségnél nyilvántartott DOI-prefixet átkértük a CrossRef ügynökséghez, négy esetben pedig Prefix ownership transzfert vittünk véghez, mely a prefix kezelési jogának átruházását jelenti.

Év	DataCite Partnerek száma	Regisztrált DOI-k száma
2014	11	259
2015	39	1054
2016	55	750
2017	72	2704
2018	80	2081
2019	77	1230
2020	77	870
2021	71	1012

DataCite partnerek számának alakulása 2014-2021

2014 óta a DataCite ügynökségnél összesen 9960 DOI-t regisztráltunk.

DataCite-nál regisztrált DOI-k száma
évenkénti bontásban 2014-2021

4.8.7 ONLINE PUBLIKÁLÁSI PLATFORMOK

Az Open Journal System szolgáltatásunkat jelenleg 36 ügyfél veszi igénybe (az év folyamán 3 szerkesztőség bontott szerződést). Ezek közül 14 használja a szoftvert teljes funkcionalitással, 9 csak publikálásra és 13 még csak teszteli a rendszert.

Az Open Conference System szolgáltatásban 2021-ben már negyedik alkalommal jelent meg a HUNGARNET Egyesület közreadásában a Networkshop konferenciakötet.

4.8.8 MATARKA ÉS MTMT FELDOLGOZÁS

Az MTA KIK részt vesz a MATARKA folyóirat tartalomjegyzék kereső szolgáltatás építésében, 4 kolléga végzi 9 folyóirat feldolgozását. A létrehozott rekordokban szerepeltetjük a REAL-J repozitóriumban tárolt teljes szövegű, elektronikus példányra mutató linket.

2021-ben 6182 db rekord került be az MTMT-be az MTA KFB vagy egyéb pályázati támogatás, DOI-regisztráció, illetve önkéntes csatlakozás kapcsán kiadói adatfelvitel keretében.

4.8.9 SZÁMÍTÓGÉPES REFERENZ SZOLGÁLTATÁS

A térítéses szolgáltatás keretében idézettségfigyelést, impaktfaktorlisták összeállítását vállaljuk, valamint a kutatók publikációs listájának és ezek hivatkozásainak integrálását a Magyar Tudományos Művek Tárába (www.mtmt.hu). Emellett tájékoztatást és segítséget nyújtunk a könyvtár repozitóriumának (REAL) használatával kapcsolatban.

A szolgáltatás alapvető forrásai továbbra is a Web of Science adatbázis, illetve a MATARKA tartalomjegyzék-adatbázis voltak.

2021-ben 29 ügyfelünk volt, az általuk megrendelt szolgáltatásokra 167 óra munkaidőt fordítottunk, valamint 20 fő számára egyszerű kérdésekről telefonon, e-mailben adtunk felvilágosítást.

4.9 INFORMATIKA

A 2021-es évben lecseréltük a REAL repozitórium működését biztosító szervereket, valamint SSD diszkek beépítésével sikerült korszerűsíteni az irodai munkaállomások egy részét.

A könyvtár bővülő könyvkiadási tevékenységének támogatására grafikus és kiadványszerkesztési feladatokra alkalmazható munkaállomásokat és monitorokat szereztünk be.

Megújítottuk az MTA Székházban lévő részlegeinkben az aktív hálózati eszközöket.